

הלכות הדף היומי

מסכת סוכה

דף מט:

א. חמוקי ירכיך למה נמשלו דברי תורה כירך לומר לך מה ירך בסתר אף דברי תורה בסתר

דברי תורה ראוי להתעסק בהם בסתר¹, ושלא במקומות של פרהסיא, דרך צחות אמרו 'חמוקי ירכיך', מה ירך בסתר אף דברי תורה בסתר, א"כ מהו שאמר 'הכמות בחוץ תרונה', כל העוסק בתורה בפנים תורתו מכרזת עליו מבחוץ, ולא סוף דבר בדברי תורה אלא אף צדקה וגמילות חסדים ראוי לעושיהן שיהיו עושין אותן בסתר, ושלא לפרסם עצמם בהם וכן כל כיוצא בזה, וכל היגע בתלמודו בצנעה מחכים², שנאמר: (משלי יא פסוק ב) וְאֵת צְנוּעִים חֲכָמָה וּבְכָל עֲשִׂית מַצּוֹת רְאוּי לֹא לְאָדָם לַעֲשׂוֹת הַמַּצּוֹת דֶּרֶךְ עֲנוּה וְצִנְיָעוּת.

אולם בפני בבינונים שילמדו ממנו י"ל טוב יותר לעשות בפניהם שילמדו ממנו לעשות כמעשהו, אך יכון לבו לש"ש ולא להתפאר חלילה³.

ולפיכך המתענה ומפרסם עצמו לאחרים להשתבח שהוא מתענה, הוא נענש על כך⁴. ואם שואלין אותו אם התענה מותר לומר האמת כיון שאינו עושה להשתבח ולהתפאר, ומ"מ נכון הוא שבכל גווני יאמר שאינו מתענה כדי שלא להחזיק טיבותא לנפשיה⁵.

אכן אם מפעירין בו לאכול ואינו יכול להתנצל בלא"ה יאמר שהוא מתענה.

אך זה בסתם תענית שאדם מקבל על עצמו, אבל בתעניות הקבועין, והוא במקום שמקילין בו המון מצוה לפרסם שמתענה כדי שילמדו ממנו.

וכן במקום בו עשה מצוה או חסד ורבו השואלים לו מי ומי העושה כן, ומי התנדב לעשות כן, אמרה תורה אף שישאלו ישקר לפניהם שהוא אינו עושה ויעשה בענעא, וכל שכן בדברים שדרך לעשות בענעא ולא ירבו עליו השואלים, פשיטא שיעשה בענעא ולא יתחיל מעצמו לפרסם את עצמו שהוא עושה כן⁶.

¹ מאירי מו"ק טז:

² שו"ע יו"ד רמז כב

³ משנה ברורה סימן א ס"ק ו

⁴ שו"ע ונו"כ תקסה ו

⁵ מ"ב שם יד

⁶ חכמת שלמה שם

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדף היומי

מסכת סוכה

ב. ואהבת חסד זו גמילות חסדים

מצות⁷ גמילות חסדים גדולה מאוד בעיני ה' יתברך, שעליה נאמר הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד וגו'. ואחז"ל עשות משפט זה הדין ואהבת חסד זו גמילות חסדים. ומקיים הוא גם המצוה דוהלכת בדרכיו, ומעורר מדת החסד למעלה, כמו שאחז"ל שאומר הקדוש ברוך הוא ומה אלו שהן בעצמן צריכין חסד, עושין חסד זה עם זה, אני שאני מלא חסד ורחמים, על אחת כמה וכמה שאני צריך לגמול חסד עם בריותי. והוא אחד מג' דברים שהעולם עומד עליהם, והיא שקולה כקרבנות וגדולה יותר ממצות הצדקה והיא אחד מהדברים שהאדם אוכל פירותיהן בעוה"ז והקרן קיימת לו לעוה"ב, ומי שמעלים עיניו ממצוה זו, גדול עונו ואיתא במדרש שיר השירים ר"י אומר כל הכופר בגמילות חסדים כאלו כופר בעיקר. אבל דוד המלך ע"ה מה היה עושה, היה גומל חסד לכל וכו'.

ועל כן מפני גדולת המצוה הזאת נהגו בכל תפוצות ישראל לעשות חברת גמ"ח, להלות לאדם בעת צרכו⁸.

ומה טוב ונכון להתנהג ליסד חברה שסומכים ומחזיקים ידי הנופלים שלא יתמוטטו לגמרי חלילה. על ידי שמלויים להם לאיזה זמן איזה סך, ויקילו מעליהם התשלומין לפרוע בפרוטרוט מעט מעט בכל שבוע, ולמנות איש מיוחד אם בחנם או בשכר מהחבורה, שהוא הולך בכל שבוע לקבץ ולאסוף על יד על יד מן הלויים, ובאופן זה כמעט לא יחסר בשום פעם מעות בקופת החברה⁹.

ג. גדולה גמילות חסדים יותר מן הצדקה

ההפריש¹⁰ שיש בין חסד לצדקה מטה שמלת צדקה היא נגזרת מצדק והוא היושר, לתת לכל הנמצא מן הנמצאים כפי הראוי. ועל זה הדרך מה שאדם

⁷ כל זה מהחפץ חיים – שמירת הלשון חלק א חתימת הספר פרק ז

⁸ ובאמת מה יפה כח חברה קדושה הזו, שהיא יפה מסתם מצות גמ"ח שהאדם עושה לעצמו, מחמת כמה טעמים. א' כי אינו דומה מרובים העושים את המצוה למעטים העושים את המצוה כמו שאמרו חז"ל. ואף שמחמת שהם מרובים לא בא מעותיו בסך כל הלואה כי אם מעט, אעפ"כ נראה פשוט שהקב"ה יחשוב לכל אחד כאילו הוא לבדו היה הגומל חסד, כיון שבלאו מיעוט המעות שלו לא היה העני יכול להשיג המבוקש שלו. וגם היא מצוה שהאדם מוציא עליה מעות ולא באה ברקניא, ושכרה הרבה יותר גדול מחמת זה כמו שכתב הוזה"ק פ' תרומה. וגם המצוה יכולה להתקיים אפילו בעת שהוא עוסק בעסקיו, או שהוא ישן.

⁹ ועתה ראה כמה מעלות יש בהנהגה זו. דמלבד שמקיים בעת ההלואה המצות עשה דוהחזקת בו והיא המעלה הראשונה שבמצות צדקה כנ"ל, עוד הוא מתחסד בזה עם הלוח בענין הפרעון. וידוע מה שאחז"ל בסוכה (דף מ"ט ב) אמר ר' אלעזר אין צדקה משתלמת אלא לפי חסד שבה

¹⁰ מטה משה עמוד גמילות חסדים חלק ראשון עניני גמילות חסדים

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדף היומי

מסכת סוכה

נותן ממונו לעני הדחוק בפרנסתו שהוא מחויב עליו נקרא צדקה. אבל מה שאדם נותן ממונו יותר מהראוי לו, וגם למי שאינו עני כל כך, אלא שאינו יכול עתה להתפרנס משלו. וגם מה שאדם מסייע מגופו לחבירו, וגם לעשיר ולחולה ולחתן ולמת או לכל מי שאינו מחויב בעשייתו נקרא חסד, לפי שהיא צדקה הנעשית במדת חסד בלי שום חיוב.

וגמילות חסדים גדולה ממצות הצדקה, הנתינה היא הצדקה. והטורח הוא החסד, כגון שמוליך את הצדקה לביתו של העני או טורח שתעלה לו להרבה, כגון נותן לו פת אפויה או בגד ללבוש או מעות בזמן המחירים זולים, שלא ילכו מעותיו לאיבוד. זהו חסד שנותן לבו ודעתו לטובתו של עני, שנאמר זרעו לכם לצדקה, הצדקה היא הזריעה שזורע כדי לקצור לקבל שכר, וקצרו לפי חסד תקבלו השכר לפי החסד שבה.

וחייב אדם לשמוח עם חבירו ביום שמחתו ובהשפעת טובו. וביום צרתו צריך שישתתף עמו בצרתו, וישתדל להצילו ממנה, וכך היתה אמו של ר' תנחום בר חייה, ביום שהיתה לוקחת ליטרא בשר, היתה לוקחת שתיים, אחת לו ואחת לעניים. וביום שהיתה לוקחת לו אגודה של ירק, היתה לוקחת שתיים, אחת לו ואחת לעניים.

ד. גמילות חסדים בין בגופו בין בממונו ... תורה ללמדה זו היא תורה של חסד שלא ללמדה זו היא תורה שאינה של חסד

חסד שבגופו¹¹ נחלק לשלשה מעלות למעשה רבור ומחשבה במעשה ומחשבה היינו לעזור לחבירינו בשום דבר של טרחא, או להתבונן במחשבה ולהשכיל באיזה ענין ועצה נוכל לתקן מצבו שלא יתמוטט חלילה לגמרי.

חסד שתלוי בדבור א. בעיניני תורה היינו תורה שהיא ללמד לאחרים הוא בכלל חסד, ותורה שאדם לומד לעצמו אינו בכלל חסד

ב. אם יש על חבירו כעס מאיזה אדם ויכול בדיבורו להסירו מעליו הוא בכלל חסד¹² וכן אם בדיבורו יכול לסבב שלא יבוא רעה על חבירו גם זה הוא בכלל חסד¹³.

¹¹ חפץ חיים – אהבת חסד חלק ג פרק ח

¹² וכדכתיב אצל יוסף כי אם זכרתני אתך כאשר ייטב לך ועשית נא עמדי חסד והזכרתני אל פרעה והוצאתני וגו'

¹³ הדמיון אם באיזה מקרה נודמן בין האנשים החשודים על הגניבה והם חשודים בעיניו שילכו ויגנבו לאיש אחד ושומע שמספרים אודות מצבו מצוה שיכחד להם ויאמר כי הוא עני אף שהוא יודע בעצמו שאינו כן וכ"ז

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדף היומי

מסכת סוכה

ג. לייעץ לחבירו עצה ההוגנת לו בעניניו ודבר זה נוהג אף לעשירים.

ד. אם הוא רואה בחבירו שהוא עצב מפני דלותו או איזה צרה ח"ו ואינו יכול לעזור לו עכ"פ מצוה לדבר על לבו ולהפיגו מדאגתו, וזהו הכל בכלל גמ"ח.

ה. להתפלל על החולה שירפאהו ה', שזהו הכל בכלל בקור חולים שהוא גמ"ח וכן להתפלל על מי שנמצא בצרה שיצילהו ה', וייצא ממנו ותתחפך לו לטובה.

הוא בכלל חסד וכמו שמצינו שאמר אברהם לשרה זה חסדך אשר תעשי עמדי אל כל המקום וגו' אמרי לי אחי הוא וכ"ש אם יכול להודיעו באיזה עצה שישמור מהם בודאי מחויב בדבר.

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>